

TÜRKİYE İŞGÜCÜ PİYASASINDA İŞ ARAMA KANALLARININ NİTELİĞİ

Arş. Gör. Kürşat TUTAR

*Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri*

Özet

Türkiye İş Kurumu tarafından her yıl düzenli olarak yayınlanan “Türkiye İşgücü Piyasası Araştırması” sonucunda işyerlerindeki açık işler için talep yönlü iş arama kanalları sektör, meslek, cinsiyet ve istenen eğitim düzeyi gibi birçok alt kategoride ayrıntılı olarak yer almaktadır. İŞKUR verileri yıllar itibarıyla analiz edildiğinde açık iş arama kanalları içerisinde İŞKUR ve pasif iş arama kanallarından olan akraba-eş-dost kanalına en yoğun biçimde başvurulduğu görülmektedir. Diğer yandan Türkiye İstatistik Kurumu’nda 2015 yılına kadar yayınlanmış olan arz yönlü açık iş arama kanalları ile İŞKUR’un yayınlamış olduğu verilerin kıyaslanması önemli görülmektedir. Çalışmanın temel amacı, arz ve talep yönlü işgücü piyasası araştırmalarında işyerlerinin açık iş pozisyonlarına işe alımda hangi kanalların etkili olduğunu araştırmaktır. Ayrıca iş arama kanallarının beklenen düzeyde formellik gösterip göstermediği ve İŞKUR’un bu noktadaki etkinliği araştırmak hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: açık iş, iş arama kanalları, işgücü piyasası araştırmaları

NATURE OF THE JOB SEARCH CHANNELS IN TURKISH LABOR MARKET

Abstract

In the result of published annually “Turkey Labour Market Research” regularly by İSKUR, demand-side job search channels situated in detail in many sub-categories, such as the desired level of education, sector, occupation and gender for vacancies in workplaces. When İSKUR datas were analyzed as years, is seen as the most densely referenced to ‘İSKUR’ channels similarly to that of the passive job search channel relatives-wife-friendly channel in the vacancies search channels. On the other hand, it is important that supply-side vacancies search channels which was published in 2015 by Turkey Statistical Institute compared with the data published by İSKUR. The main purpose of the study, supply and demand on the labor market vacancies in the recruitment of workplace in the survey was to investigate the efficacy of which channel. Also aims to invastigate the job search channels is formal or not to expected level of and the İSKUR’s activity at this point.

Keywords: vacancies, job search channels, labour market research

Hakem denetiminden geçmiştir.

Giriş

İşgücü piyasalarının olmazsa olmazlarından olan işsizlik olgusu, öncelikle kamu otoritelerinin üstesinden gelmesi gereken bir sorunu ifade etmektedir. Literatür birey ve toplum nezdinde büyük sorunlara gebe olabilecek işsizliğin, aktif işgücü piyasası politikaları ile çözülmesi gerektiği üzerinde hemfikirdir.

İşgücü piyasasındaki açık işler ile bu işleri arayanlar arasındaki yakınlığı, yeterliliği ve işe yerleşme imkânlarını sunma hizmeti kamu ve özel olmak üzere bir takım oluşumlar aracılığıyla sağlanmaya çalışılmaktadır. Aşırı eğitimsizlik, beceri uyumsuzluğu, eğitim istihdam ilişkisinin zayıflığı gibi tartışmalara iş arama kanallarının etkinsizliği gibi sorunların da eklenmesi, işgücü piyasasının yapısal sorunlarına işaret etmektedir.

Türkiye’de işgücü piyasasına ilişkin veri oluşturması bakımından TÜİK ve İŞKUR önemli bir faaliyet yürütmektedir. Periyodik olarak gerçekleştirilen TÜİK’un Hane Halkı İşgücü İstatistikleri ile İŞKUR’un Türkiye İşgücü Piyasası Araştırması, oldukça geniş çaplı analiz yeteneğine fırsat sunmaktadır.

İş arama maksadıyla başvuru alan aktif ve pasif başvuru yöntemleri ülkelerin ekonomik, sosyal ve hukuki yapılarının çerçevesi içerisinde gerçekleşebilmektedir. Bu bağlamda, çalışmada sektör, meslek ve istenen eğitim düzeylerine göre açık iş arama kanallarının farklılık gösterip göstermediği analiz edilmeye çalışılacaktır.

İş arama kanallarından hangilerinin ön plana çıktığı araştırılacak, bu amaçla, İŞKUR (talep) ve TÜİK (arz) verilerinin farklılık gösterip göstermediği, Türkiye işgücü piyasasında iş arama kanallarının, verilen hizmetlere rağmen formel mi yoksa enformel yapıya mı sahip olduğu irdelenecektir.

1. İşsizlik ve İş Arama

İşsizlik olgusu sadece ekonomik zora düşme ve işsiz olmanın da ötesinde daha farklı sosyo-psikolojik problemlerin doğmasına yol açmaktadır. Birey işsiz kaldığı süreçte işgücü piyasasından ve toplumdaki dışlanması, vasıflarını kullanma kabiliyetini yitirmeye ve iş arama moral ve motivasyonunu kaybetmesi gibi farklı sorunlar ile karşılaşabilmektedir. Ayrıca işsizlik, mesleki becerilerin aşınması ve uzun süreli işsiz kalma durumundan ötürü gelir yoksunluğuna bağlı ekonomik olumsuzlukları da içerisinde barındırır. Dolayısıyla işsizlik bireyin hem kendisine hem ailesine hem de topluma bir takım maliyetler yükler (Biçerli, 2007: 422-423). Bu yüzden işsizlerin öncelikli tercihi olarak bir işe girmektir.

İşgücü piyasasında birçok kuruluş birden çok iş fırsatı tanımaktadır. Fakat iş arayanlar açık işler hakkında hiçbir zaman tam anlamıyla bilgi sahibi değildirlere; bu yüzden uygun işi tercih etmek uzun zaman alabilir (Borjas, 2010: 507-508).

İşsizlik maliyetinin yeterince tanzim edilememesi sorunu işsizlerin direnme gücünü yok eden, neticesinde onları uygun olmasa da herhangi bir işte, düşük ücret ve hak edilmeyen çalışma koşullarına ikna edilmesine yol açan zor bir süreci ifade etmektedir. Uzun süreli işsizliğin vermiş olduğu yıpranma ve çaresizlik durumu kişilerin verimsiz ve etkin olmayan bir şekilde istihdam edilmelerine yol açar (Biçerli, 2007: 161).

2. İşgücü Piyasasında Bilgi Noksanlığı ve İş Arama

İş arama ve bulma süreci bireyden bireye farklılık gösteren ve içerisinde birden çok değişkeni barındıran komplike bir süreci ifade etmektedir. İş arayan kişinin yeterli düzeyde stratejik bilgi ve şansa sahip olup olmaması da bazı avantaj ve dezavantajlar ile yakından ilgilidir. İşgücü piyasasına ilişkin bilgilerin açıklık ve şeffaflığı iş arama işlevselliğini olumlu etkilemektedir. İşgücü piyasasına yeni girecek ya da yeni bir iş arayan kişinin açık işler ve özellikleri hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda işgücü piyasasını düzenlemekle görevli olan özel ve resmi kurumların geniş bir işgücü bilgi ağı ve sistemine sahip olması beklenmektedir. İlgili kurumların işgücü piyasasına dair bilgi ağlarının iyi organize olmaması durumu ise işgücü piyasalarının formellikten giderek uzaklaştığının ve iş tercihinde yeterli bilginin olmadığını işaret etmektedir. Böyle bir durumda iş arayanların kararları yanlış yönlendirilmiş ve işgücü piyasasında nitelik ve beceri noktasında uyumsuz eşleşmeye doğru bir kayma söz konusu olacaktır. Bu bilgiler, açık işlerin neler olduğu, bu işlere ilişkin ücret düzeyi ve aralıkları, ilave sosyal haklar, terfi ve ücret artışlarını da kapsayan geniş bir yelpazeyi ifade etmektedir (Kılıç-Özay, 122-123).

Diğer yandan iş arama sürecindeki işsizlerin farklı gelir sağlayıcı teminatlarının olması iş arama kanallarına olan başvuruları etkilemektedir. Örneğin, işsizlik ödeneğinden yararlanma kişilerin iş arama noktasında informal kanallara doğru kaydığını da ortaya koymaktadır (Ehrenberg-Smith, 2009: 507-508). Ayrıca işsizlik ödeneğindeki her artış kişiyi işgücü piyasasında iş aramadan uzaklaştırıcı etki yaratmaktadır (Cahuc-Zylberberg, 2004: 164).

İş arama süreci aslında başlı başına bir maliyeti ifade etmektedir. İş arayanlar açık işler hakkında bilgi edinebilmek için iş ilanlarını taramak, işverenlerle görüşmelere katılmak, başvuru mektupları yazmak gibi çeşit-

li faaliyetlerde bulunurlar. Bütün bu faaliyetlerin bireye yüklemiş olduğu bazı maliyetler vardır. Ayrıca bireyin yapmış olduğu arama faaliyeti sadece maliyet yüklemeyen aynı zamanda bireye yüksek ücretli iş imkânını yakalayabilme gibi imkân ve fayda da sağlayabilmektedir (Biçerli, 2007: 234-235). İşgücü piyasasında işler konumunda olan iş arama kanallarının etkin ve verimli bir şekilde işlemesi bireye iş arama sürecinin zorluklarından kolay bir şekilde kurtulma ve yüksek fayda sağlaması bakımından çok önemlidir. Kaldı ki, iş arama sadece gelir kaybı değil aynı zamanda bir hayli çaba ve boş zaman kaybı yaratarak kişiye yüklenen maliyeti artıracaktır (Laing, 2011: 141).

3. Açık İş ve İş Arama

Açık işleri takip etme, gerekli başvuruları yapma ve iş görüşmelerine katılmanın bir maliyet getirdiği yukarıda bahsedilmiştir. Açık işlerin neler olduğu ve nerede yoğunlaştığını bilmemek, bu süreçte kişiye yüklenen maliyetin daha büyük bir hâl almasına yol açacak; onu hem zaman hem de etkinlik kaybına itecektir. İş arama maliyetinin işsizlerin iş arama kararlarını nasıl etkilediği uzun bir tartışma konusudur (Ehrenberg-Smith, 2009: 141).

Şüphesiz işgücü piyasasında açık işler hiçbir zaman sabit ve durağan bir pozisyonda değildir. Fakat farklı dönemlere göre açık işlerin yoğunluğu kamu ve özel olmak üzere çeşitlilik göstermekte, adeta kişinin hangi alanda çalışacağını dolaylı olarak belirleme imkânına sahip olmaktadır. Açık işlerin kamuda mı özel sektörde mi yoğunlaştığı, hangi iş arama kanalına göre daha etkin bir arama faaliyeti yürüteceğini belirleyen bir durumdur.

Tablo 1: Yıllara Göre Açık İşler

YILLAR	KAMU	ÖZEL	KAMU (%)	ÖZEL (%)	TOPLAM
2010	60.039	308.597	%16	%84	368.636
2011	64.636	595.987	%10	%90	660.623
2012	140.668	851.136	%14	%86	991.804
2013	66.261	1.414.929	%4	%96	1.481.196
2014*	7.465	1.126.145	%0,7	%99,3	1.133.610

Kaynak: İŞKUR (Ocak-Ağustos), s. 28

İŞKUR'un gerçekleştirmiş olduğu "Türkiye İşgücü Piyasası Araştırması" verilerine göre, özellikle son yıllarda sürekli bir şekilde açık işlerde artış olduğu görülmektedir. Açık işlerin neredeyse tamamının özel sektör tarafından oluşması, iş arama faaliyetlerinin özel sektördeki nispi başarı-

sızlığını göstermektedir. Diğer yandan özel sektörün ihtiyaç duyduğu daha düşük niteliğe sahip işgücünün –ağırlıklı olarak beden işçiliği- emek arzının uyumsuzluğu ile de yakından ilgilidir (Biçerli, 2007: 441-443).

Kamuda giderek azalarak neredeyse sıfır noktasına kadar gelen açık işler, bireyi özel sektöre itmiş ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu becerilerin kazanılarak iş aranması sonucunu doğurmuştur. Bu ise işgücü piyasasındaki yapısal işsizlik sorununun nispi oranda devam etmesi sonucunu doğurmaktadır. (<http://www.milliyet.com.tr/-abi-ne-is-olsa-yaparim-devri-son/ekonomi/ydetay/1970224/default.htm> (Erişim Tarihi: 04.05.2015).

4. İş Arama Kanalları

Aktif ve pasif olmak üzere ikiye ayırabileceğimiz iş arama kanalları, iş hayatına ilk defa girecek olan kişiler, yeni iş arayanlar veya terfi amacı ile işletme içi kaynaklara başvuran kişilerin tercih ettiği kanallardır. İş arama kanalları içerisinde başvurulmuş yöntemler zaman içerisinde farklılık göstererek yeni biçimler almaktadır. Genel olarak iş arama kanalları aşağıdaki gibidir (İşkur, 2011: 446; Laing, 2011: 852):

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR): Türkiye işgücü piyasasında hem iş arayanların hem de eleman istihdam etmek isteyen işletmelerin başvuruları üzerine gerekli koordinasyon ve istihdam olanaklarını sağlamak ile yükümlü kamu kurumudur. İŞKUR işe yerleştirme faaliyetinin yanı sıra mesleki nitelik kazandırmak, mesleğe yöneltme, iş ve meslek danışmanlığı, işbaşında eğitim, iş kurmaya destek ve yardım sağlamak gibi birçok faaliyeti de birlikte yürütmektedir. (<http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/default.aspx>, Erişim Tarihi: 05.06.2015).

Özel İstihdam Büroları: Özel hukukun koruması altında ve belirli bir sözleşme çerçevesinde işe yerleştirme faaliyeti karşılığı sadece işverenden ücret alarak, iş arayandan herhangi bir ücret ya da komisyon almaksızın, Türkiye İş Kurumu'ndan yetki almak şartıyla, işgücü piyasasında iş arayanlarla eleman arayanlar arasında, bir işyerinde veya yazılı araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzer yayın araçlarından biri ile en etkin şekilde aracılık hizmeti sağlayan gerçek ya da tüzel kişilerdir. (<http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/ozelistihdamburolari.aspx> Erişim Tarihi: 06.06.2015).

Doğrudan İşverene/İşletmeye Yapılan Başvurular: Bu tür başvurular, açık işe yapılan doğrudan bir başvurudan ziyade, firmaların insan kaynakları departmanına yapılan ya da işletme sahibine yapılan başvurulardan oluşmaktadır. İş başvurusu yapan kişinin niteliği ve açık işe göre istihdam durumu sağlanmaktadır. Ayrıca tecrübeli adaylar çok uluslu şirketlerin uy-

gulamış oldukları işe alım politikaları hakkında çıkarımda bulunabilmek adına iş arama kanalı olarak rakip firmalara da başvurabilmektedirler (İşkur, 2011: 447).

Akraba-Eş-Dost Aracılığıyla İş Arama: İş arayan kişi ne tür bir iş aradığını yakın çevresi ve akrabasıyla paylaşarak kısa sürede kolay bir şekilde işe yerleşebilir. Bu model, tavsiye ve referans ilişkisine bağlı olarak iş bulma noktasında bazı avantajlar sağlamakla birlikte, bireye iş arama sürecinde daha geniş bir sosyal iş arama ağı yaratmaktadır (Weber-Mahringer, 2008: 154). Açık iş ve niteliği hakkında daha sağlıklı ve doğru kararların akraba-eş-dost modeli ile öğrenildiği de bilinen bir durumdur.

Gazete, İlan, Dergi vb. Aracılığıyla İş Arama: Günlük gazete, dergi ve ilan sayfaları birçok kişinin halen iş arama sürecinde başvurduğu yöntemlerden biridir. Özellikle bazı mesleki dergilerde o mesleklere ilişkin ilanların olduğu da bilinmektedir. Açık işin niteliğine ilişkin geniş bilgi bu tür ilanlar aracılığıyla kolay bir şekilde verilebilmektedir.

İnternet-Sosyal Medya Aracılığıyla İş Arama: Günümüzde firmaların hemen hemen hepsi internet üzerinden oluşturdukları web sitelerine sahip olmakla birlikte, kurumsal ilişkiler, çeşitli duyuru ve işe alım ilanlarını bu sayede kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleştirmektedir. Açık iş pozisyonlarına yönelik gerekli tüm ilan bilgilerini internet ve sosyal medya üzerinden duyurabilme imkânı, ilgili kurum/firmalara ve iş arayanlara büyük avantajlar sağlamaktadır. Enformasyon devrimi ile birlikte iş arama faaliyetinin artık daha ucuz ve hızlı hale geldiği söylenebilir (Borjas, 2010: 514).

5. İŞKUR ve İş Arama Hizmeti

Kamu istihdam hizmetlerinin işgücü piyasasındaki temel görevi, iş arayanlar ile mevcut açık iş pozisyonları arasındaki eşleşmeyi sağlamaktır. Bunların yanı sıra gelişmiş ülkelerde özel sektör aracılığı ile de bu hizmetlerin verildiği bilinmektedir. Kamu istihdam hizmeti aracılığıyla iş arama danışmanlığı hizmeti ve ilgili eğitim programları ile geçici ve yapısal işsizliğin önlenmesi de hedeflenmektedir (Cahuc-Zylberberg, 2004: 638,685). İŞKUR, Türkiye’de kamu istihdam hizmetinin verildiği bir kurum olarak oluşturulmuş ve faaliyetlerine devam etmektedir.

İŞKUR, iş ve meslek danışmanlığı faaliyetini gerçekleştirirken, meslek seçimi aşamasında olan gençler, işsizler ve iş hayatında kariyerlerinin değişik aşamalarında bulunan her seviyedeki kişileri hedef kitle olarak tanımlamaktadır. İŞKUR, iş danışmanlığı hizmetini, iş arama sürecinde yönlendirmeye ihtiyaç duyan ve bu amaç ile iş arama becerileri eğitiminin ve-

rilmesi noktasında da çeşitli hizmetler vermektedir (İşkur, 2011: 8). Ayrıca istihdam ve eğitim eylem planı çerçevesinde iş arama yöntemi ve kanalları hakkında bilgi vermek, sunulan hizmetler içerisinde yer almaktadır (İşkur, 2011: 20).

İŞKUR iş arama yardımları içerisinde yürüttüğü danışmanlık, mesleki rehberlik, kariyer planlaması, iş komisyonculuğu, iş arama kursları ve bilgilendirme gibi birçok hizmet ile faaliyette bulunmaktadır. Böylece iş arayan kişinin iş bulma arzusu ve motivasyonunu yüksek tutmanın yanı sıra iş arama süresini de kısaltıcı etki yapmaktadır.

Kişilerin değişen çalışma koşullarına en uygun ve kolay şekilde uyum sağlamalarını amaçlayan danışmanlık faaliyetleri, kişileri yeni işlere yerleştirmek ve iş bulmalarına yardımcı olmaları için yürütülmektedir. İş ve meslek danışmanlığı, işgücü piyasası hakkında bilgilendirme, iş kulübü hizmetleri, sosyal danışmanlık, işe yerleştirme hizmetleri, toplu işten çıkarma ve özelleştirme gibi durumlarda endüstriyel uyum hizmetleri, işgücü açığı bulunan bölgelere taşınma teşviki gibi hizmetler verilmektedir (Blundell vd. 2001, 40-45). Kamu istihdam ofisleri tarafından işsizlere verilen danışmanlık ve işe yerleştirme faaliyetlerinin amacı; eşleştirme sürecini daha etkin bir şekilde işlemesini sağlamaktır. Tamamlanmış işgücü piyasası eğitimleri ile birlikte aktif işgücü piyasasının eşleştirme etkinliği artış göstermektedir (Körpe, 2003).

a. Sektörlere Göre Açık İşleri Arama Kanalları

Yıllar itibariyle İŞKUR'un yapmış olduğu Takep Yönlü İşgücü Piyasası Araştırması verileri, Türkiye'de açık iş arama kanalları bakımından oldukça önemli bir veri niteliğine sahiptir. 2014 yılını kapsayan veriler aşağıdaki şekildedir.

Tablo 2: Sektörlere Göre Açık İşleri Arama Kanalları

SEKTÖRLER	İŞKUR aracılığı ile	Gazete-İlan vb.	Akraba-Eş-Dost	İnternet-Sosyal Medya	Özel İstihdam Büroları
Madencilik ve Taş Ocakcılığı	%65,7	%20,4	%54,6	%15,0	%7,4
İmalat	%70,4	%40,2	%58,5	%24,4	%5,2
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yön./İyileştirme Faal.	%65,8	%26,6	%47,7	%22,7	%4,9
İnşaat	%50,7	%28,7	%57,5	%26,9	%10,5
Ulaştırma ve Depolama	%53,9	%37,0	%61,2	%34,3	%4,8
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faal.	%56,7	%34,8	%58,6	%30,4	%7,6
Finans ve Sigorta Faal.	%39,4	%11,5	%24,4	%89,0	%7,6
İdari ve Destek Hizmet Faal.	%70,1	%54,8	%38,7	%48,3	%7,3
Eğitim	%41,5	%40,3	%36,6	%38,6	%7,4
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	%27,0	%45,1	%45,9	%33,8	%16,6
Diğer Hizmet Faaliyetleri	%55,2	%40,0	%67,5	%35,1	%20,0

Kaynak: TİPTA 2014-1, s.67

İŞKUR'un talep yönlü işgücü piyasası araştırma verileri kapsamında sektörlere göre açık işleri arama kanallarına bakıldığında, birçok sektörde en yüksek oranı Akraba-Eş-Dost kanalının teşkil ettiği dikkat çekmektedir. Akraba-eş-dost kanalına en yüksek olarak sırasıyla; %67,5 ile diğer hizmet faaliyetleri, %61,2 ile ulaştırma ve depolama, %58,6 ile konaklama ve yiyecek hizmetleri faaliyeti ve %57,5 ile inşaat sektörlerinde başvurulduğu görülmektedir. Diğer yandan özel istihdam bürolarının oldukça düşük bir orana sahip olduğu da diğer önemli bulgulardan birini oluşturmaktadır.

b. Açık İş Olan Mesleklerde İş Arama Kanalları**Tablo 3: Açık İş Olan Mesleklerde İş Arama Kanalları**

MESLEKLER	İŞKUR aracılığı ile	Akraba-Eş-Dost	Gazete-İlan vb.	İnternet-Sosyal Medya	Özel İstihdam Büroları
Makineci (Dikiş)	%62,4	%68,9	%42,8	%15,4	%1,2
Beden İşçisi (Genel)	%76,4	%47,9	%39,9	%15,3	%4,6
Garson (Servis Elemanı)	%51,9	%56,9	%34,1	%30,1	%6,0
Satış Danışmanı	%49,5	%60,5	%31,0	%52,8	%7,2
Temizlik Görevlisi	%72,3	%50,8	%35,7	%31,4	%9,0
Güvenlik Görevlisi	%61,9	%35,2	%59,0	%55,9	%9,9
Şoför-Yük Taşıma	%74,9	%73,2	%19,5	%53,7	%4,0
Ön Muhasebeci	%61,6	%53,6	%25,2	%20,2	%7,0
Çağrı Merkezi Görevlisi	%56,4	%30,6	%30,4	%68,2	%23,1
Elektrik Mühendisi	%21,5	%20,1	%28,5	%64,9	%25,0
CNC Torna Tezgâhı Operatörü	%64,0	%41,6	%50,5	%41,1	%7,0
Hemşire	%65,1	%47,9	%50,0	%57,7	%24,1
Mobilya İmalatçısı	%39,5	%47,4	%73,6	%14,2	%0,4

Kaynak: TİPTA 2014-1, s.77

İŞKUR'un yapmış olduğu araştırmaya göre, meslekler bazında iş arama kanalları farklılık göstermektedir. Makineci (dikiş) (%68,9), garson (servis elemanı) (%56,9), satış danışmanı (%60,5), şoför-yük taşıma (%73,2) gibi mesleklerde, işverenlerin daha çok akraba-eş-dost arama kanallarını kullandıkları görülmektedir. İŞKUR'a ise hem nitelik gerektiren hem de gerektirmeyen mesleklerde ortak bir arama kanalı olarak başvurulmaktadır. Bunlar ise sırasıyla;

c. Açık İşlerde İstenen Eğitim Düzeylerinin Arama Kanallarına Göre Dağılımı

Tablo 4: Açık İşlerde İstenen Eğitim Düzeylerinin Arama Kanallarına Göre Dağılımı

EĞİTİM DÜZEYİ	İŞKUR aracılığı ile	Gazete-İlan vb.	Akraba-Eş-Dost	İnternet-Sosyal Medya	Özel İstihdam Büroları
Çıkrıklık Eğitimi	%61,6	%51,1	%55,8	%33,2	%10,6
Lise Altı	%72,9	%42,4	%58,4	%26,0	%5,4
Genel Lise	%57,9	%37,8	%49,4	%43,2	%13,6
Meslek Lisesi	%65,9	%37,7	%51,7	%42,6	%9,4
Meslek Yüksekokulu	%50,9	%31,4	%42,1	%44,7	%14,6
Lisans	%30,7	%25,5	%33,1	%59,2	%19,6
Lisansüstü	%16,8	%77,8	%18,6	%41,8	%13,1
Farketmez	%58,4	%40,9	%60,9	%21,5	%4,0
TOPLAM	%58,4	%39,5	%55,0	%31,4	%7,8

Kaynak: TİPTA 2014-1, s.82

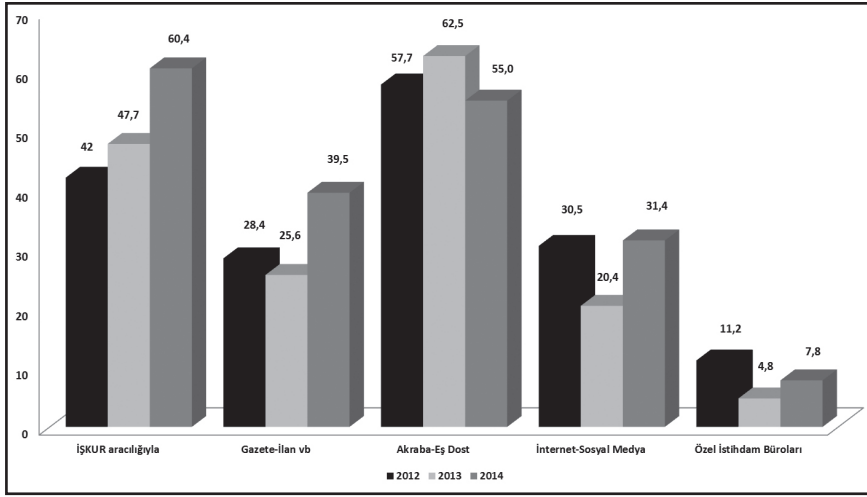
İŞKUR'un talep yönlü işgücü piyasası araştırmaları verilerine bakıldığında, açık işlerde istenen eğitim düzeylerinin arama kanallarına göre dağılımında diğer verilere benzer bir şekilde akraba-eş-dost arama kanalının diğerlerine oranla oldukça sık başvurulduğu dikkat çekmektedir. En yüksek orana sahip olan İŞKUR arama kanalını takip eden akraba-eş-dost arama kanalı, eğitim düzeyine göre sistematik bir yönelim göstermese de, eğitim düzeyinin işverenlerce önemsenmediği açık işlerde en çok başvurulan yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da işgücü piyasasının eğitim-istihdam sorunu başta olmak üzere, hali hazırda en çok tercih edilen arama kanalının akraba-eş-dost olduğunu tekrar ispatlar niteliktedir.

Ayrıca İŞKUR verileri, 2007-2014 yılları arasında işsiz kalınan süreler boyunca akraba-eş-dost iş arama kanalının İŞKUR ve özel istihdam ofisi aracılığıyla iş arayanlara göre daha yüksek bir orana sahiptir. Bu ise, Türkiye işgücü piyasasının Ulusal İstihdam Stratejisi'nde hedeflenen esnek uygulamalara uygun olmadığını gösteren bir durumu özetlemektedir (Çağlar vd., 2015: 91).

6. İşgücü Piyasalarında Yıllara Göre Talep Yönlü İş Arama Kanalları

İşverenler, istihdam edecekleri kişileri ne tür kanallar üzerinden işe aldıkları, öncelikle iş arayanlar için stratejik bir öneme sahiptir. Aynı zamanda işverenlerin tutumu işgücü piyasası politikalarının analizi için de bir ipucu oluşturmaktadır.

Grafik 1: Yıllara Göre İş Arama Kanalları

Kaynak: İŞKUR

Çalışmamızın hedefi doğrultusunda ele aldığımız, İŞKUR tarafından yayınlanan talep yönlü işgücü piyasası araştırmalarının yıllara göre açık iş arama kanallarına bakıldığında ön plana çıkan beş kategori; İŞKUR, gazete-ilan, akraba-eş-dost, internet-sosyal medya, özel istihdam büroları şeklindedir. İşverenlerin işe yerleştirmek amacıyla eleman temininde 2012, 2013 ve 2014 yılları verileri ortalamasında en fazla akraba-eş-dost kanalına başvurdukları görülmektedir.

İŞKUR'un son yıllarda artan kamu desteği ve politikalarının da etkisi ile yükselen seyrine rağmen, tam anlamıyla iş arama kanallarında yegâne tercih edilen bir konuma ulaşamamıştır. Gazete-ilan ve internet-sosyal medya kanallarındaki başvuruların özel istihdam bürosuna olan başvurulardan çok daha yüksek bir seviyede olması, özel istihdam bürolarının işlerliğinin ve/veya iş arayan bireylerin bu bürolara olan güvenlerinin sorgulanması bakımından dikkat çekici bir sonuçtur.

7. İşgücü Piyasalarında Yıllara Göre Arz Yönlü İş Arama Kanalları

TÜİK'in Hane Halkı İşgücü İstatistikleri sonuçlarına göre işsizlerin hangi iş arama kanallarına daha yoğun bir şekilde başvurdukları, istihdam yapısı ve işgücü piyasasının özelliklerini kavrama noktasında önemli bir kaynağı oluşturmaktadır. Bu bağlamda İŞKUR ve TÜİK verilerini mukayeseli olarak değerlendirme gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Tablo 5: İş Arama Kanalına Göre İşsizler (2009-2014) (15+Yaş, Bin Kişi)

YIL	TOPLAM	Doğrudan İşverene Başvuru	Akraba-Eş-Dost	İŞKUR	Özel İstihdam Büroları	Gazete-İnternet İş İlanları
2009	8 152	2 588	3 290	479	334	1 461
2010	7 031	2 255	2 858	441	309	1 168
2011	6 033	1 881	2 425	430	234	1 063
2012	5 889	1 806	2 318	497	229	1 039
2013	6 421	1 881	2 499	653	286	1 102
2014*	6 595	1 857	2 608	582	447	1 101

Kaynak: TÜİK, Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları (*2014 yılından itibaren yeni düzenlemeler nedeniyle seri, önceki yıllarla karşılaştırılabilir değildir).

TÜİK'in yapmış olduğu Hane Halkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre, Türkiye'deki işsizlerin iş arama kanalları toplam on iki kategoriye ayrılmış durumdadır. İŞKUR verileri ile kıyaslanabilir olması bakımından aynı olan beş kategori yukarıda verilmiştir. TÜİK araştırma sonuçlarına göre, 2009-2014 yılları arasında Türkiye'deki işsizlerin açık işleri ararken başvurdukları kanallar İŞKUR verileri ile kıyaslandığında, en yüksek oran eş-dost kategorisinde yoğunlaşmaktadır.

Yukarıdaki tablo ile birlikte değerlendirildiğinde TÜİK ve İŞKUR verileri özel istihdam kurumlarına yapılan başvuruların oldukça düşük seviyelerde kaldığını göstermektedir. İşgücü piyasası içerisinde oldukça etkin bir rol üstlenebilecek olmasına rağmen özel istihdam büroları yerine eş-dost ve doğrudan işveren başvuru kanallarında yoğunlaşmanın olması, özel istihdam bürolarının işlevsizliğini açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Yıllar itibariyle açık iş başvuru sayılarının azalması sonucunda iş arama kanallarında önemli bir farklılaşma görülmemektedir.

Arz yönlü işgücü piyasası araştırması kapsamında en yüksek oranlar sırasıyla eş-dost, doğrudan işverene başvuru ve gazete ilanı veya internetteki iş ilanları şeklinde sıralanmaktadır. İş arama kanallarında kamu istihdam kurumlarının, başvurulmuş ilk üç yöntem içerisinde yer alamaması, informal yapının bir sonucu olarak ifade edilebilir.

Sonuç

İşgücü piyasasında tam bilgi ve tam mobilitenin olmaması, geçici işsizlik sürelerini uzatarak iş arama kanallarını daha informal bir zemine itmektedir. Kamuda ve özel sektörde istihdam ve danışmanlık hizmeti veren kuruluşların, işgücü piyasasındaki bilgi eksikliğini giderme noktasında atacakları her adım, etkili ve verimli bir eşleştirme dolayısıyla geçici işsizliği azaltıcı etki yaratacaktır. OECD araştırmaları göstermektedir ki, aktif istihdam politikaları içerisinde en fazla kaynak, eşleştirme ve danışmanlık hizmetlerine ayrılmaktadır. Bu noktada asıl sorumluluk kamuya düşmektedir.

Eğitimli işsizlerin sayılarının giderek artması sorunu, istihdam politikalarının başarısızlığının bir kanıtı niteliğindedir. Bu sebeple bu politikaların özel gruplara uygulanabilirliğinin artırılması ve eğitim istihdam ilişkisinin daha tutarlı bir seviye kazanması hedeflenmelidir.

Bu çalışma doğrultusunda, İŞKUR'dan talep yönlü, TÜİK'ten ise arz yönlü iş arama kanalları belli kriterler üzerinden kıyaslanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda Türkiye işgücü piyasasında arz yönlü bir enformelliğin oluştuğu, piyasanın beklenen düzeyde bir formellik göstermediği kanısı uyanmıştır.

İşgücü piyasası katılımı noktasında ise, OECD'nin gerek özel istihdam bürolarının geçici istihdam ilişkisine imkân verme, gerekse bireysel ve toplu işten çıkarmalara karşı gerekli hukuki düzenleme eksikliği, Türkiye'de iş arama kanallarına olan başvuruyu etkilediği düşünülmektedir. TÜİK rakamlarına göre, Türkiye'deki işsizlerin başvurmuş olduğu iş arama kanallarında İŞKUR'un arka sıralara gerilediği görülmektedir.

Ayrıca ilgili veriler ve İŞKUR'a yapılan başvurular dikkate alındığında, açık işlere yerleştirme noktasında yetersizliğin olduğunu söylemek doğru olacaktır. Gerekli hukuki aksaklıkların giderilmesi ile işgücü piyasasının katılık derecesinin düşürülmesi, istihdam yapısının şekillendiği yönde bu tür resmi kanallara olan başvuruları artıracaktır.

Arz ve talep ekseninde iş arama kanalları üzerinden işgücü piyasasının analizi yapıldığında mevcut enformelliğin bir sonucu ifade ettiğini söylemek o kadar da zor olmayacaktır. Türkiye'de mevcut izlenen işgücü politi-

kalarının formellik kazanmasında, eşleştirme faaliyeti, beceri kazandırma eğitimleri, okul-sanayi denkleminin yetersiz kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

BİÇERLİ, M.K., **Çalışma Ekonomisi**, Beta Yayınları, Genişletilmiş 4. Baskı, İstanbul, 2007.

BLUNDELL, R., DÍAS, M. C., MEGHİR, C., VAN R. J., “Evaluating The Employment Impact of A Mandatory Job Search Assistance Program”, **The Institute for Fiscal Studies** WP01/20, 2001.

BORJAS, G.J., **Labor Economics**, Fifth Edition, Mc-Graw-Hill International Edition, Singapore, 2010.

CAHUC, P., ZYLBERBERG, A., **Labor Economics**, Second Press, The MIT Press, Cambridge, 2004.

ÇAĞLAR, A., KUMAŞ, H., MORALI, T., “Türkiye’de İşsizlerin İş Arama Süresini Belirleyen Faktörler: 2007-2013 Dönemi”, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, Cilt/Vol:5, Sayı:1, 2015.

EHRENBERG, R.G., SMITH, R.S., **Modern Labor Economics, Theory and Public Policy**, Tenth Edition, Pearson Edition, 2009.

İŞKUR, **İş ve Meslek Danışmanlığı Eğitim Kitabı**, Ankara, 2011.

İŞKUR, **2014 Yılı Türkiye İşgücü Piyasası Araştırma Sonuç Raporu**, Ankara, 2014.

KILIÇ, C., ÖZAY, M., **Çalışma Ekonomisi Teorisi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009.

LAING, D., **Labor Economics, Intriduction to Classic and The New Labor Economics**, First Edition, W.W. Norton&Company Press, London, 2011.

OECD, **Employment Outlook 2002**, Paris 2002, s.325-332.

WEBER, A., MAHRINGER H., Choise and Success of Job Search Methods, **Empirical Economics**, August 2008, Volume 35, Issue 1, pp 153-178.

İnternet Kaynakları:

http://statik.iskur.gov.tr/tr/dis_iliskiler/kocaeli.htm (Erişim Tarihi: 04.06.2015).

KÖRPE H., “Avrupa Birliği Ülkelerinde Aktif İşgücü Politikaları ve İşveç Uygulama Sonuçları”, **İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt:5, Sayı:2, <http://www.isguc.org/?p=article&id=166&cilt=5&sayi=2&yil=2003> (Erişim Tarihi: 06.06.2015).

<http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/ozelistihdamburolari.aspx> (Erişim Tarihi: 06.06.2015).

<http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/default.aspx> (Erişim Tarihi: 05.06.2015).

<http://www.milliyet.com.tr/-abi-ne-is-olsa-yaparim-devri-son/ekonomi/yde-tay/1970224/default.htm> (Erişim Tarihi: 04.05.2015).

TİPTA, 2014, <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/raporlar.aspx#dltop>, (Erişim Tarihi: 04.05.2015).